

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

© 2020 ЖИТАР М. О.

УДК 338.763
JEL: D04; A11

Житар М. О. Модернізація фінансової архітектури суб'єктів господарювання в Україні під впливом глобальних фінансових перетворень

У статті проведено аналіз фінансової архітектури суб'єктів господарювання в Україні. Доведено, що сформована на сьогодні фінансова архітектура економіки України може розглядатись як підґрунтя для розробки та впровадження більш ефективної фінансової системи, яка буде надійною основою економіки та забезпечить життя населення на належному рівні. А функції фінансової системи нашої держави ще раз підтверджують важливість запровадження ефективної фінансової архітектури, яка зможе керувати та забезпечувати нормальну діяльність усіх органів та інститутів, а також забезпечить здійснення необхідних фінансових процесів та операцій. Тобто фінансова архітектура України знаходиться на етапі становлення і вдосконалення. За результатами дослідження виявлено, що найважливішими проблемами її розвитку є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; налагодження фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, практична реалізація всіх положень чинного бюджетного законодавства; економічне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості та розмірів відрізувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів.

Ключові слова: фінансова архітектура, фінансова система, суб'єкти господарювання, активи підприємств, макроекономічні індикатори.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-340-350>

Рис.: 8. **Табл.:** 5. **Формул:** 3. **Бібл.:** 17.

Житар Максим Олегович – кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи Університету державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, корп. В, Ірпінь, 08201, Україна)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

УДК 338.763
JEL: D04; A11

Житарь М. О. Модернизация финансовой архитектуры субъектов хозяйствования в Украине под влиянием глобальных финансовых преобразований

В статье проведен анализ финансовой архитектуры субъектов хозяйствования в Украине. Доказано, что сложившаяся на сегодня финансовая архитектура экономики Украины может рассматриваться как основание для разработки и внедрения более эффективной финансовой системы, которая будет надежной основой экономики и обеспечит жизнь населения на должном уровне. Функции финансовой системы нашего государства еще раз подтверждают важность внедрения эффективной финансовой архитектуры, которая сможет управлять и обеспечивать нормальную деятельность всех органов и институтов, а также обеспечит проведение необходимых финансовых процессов и операций. То есть финансовая архитектура Украины находится на этапе становления и совершенствования. По результатам исследования выявлено, что важнейшими проблемами ее развития являются: укрепление финансов субъектов хозяйствования с целью усиления мотивации к эффективной работе, инвестиционной деятельности; налаживание финансового механизма деятельности бюджетных учреждений, поиск новых источников финансовых ресурсов в условиях дефицита бюджетных средств; реформа бюджетной системы, практическая реализация всех положений действующего бюджетного законодательства; экономное расходование бюджетных средств, усиление контроля за их целевым использованием; реформа системы налогообложения в направлении ослабления налогового давления; уменьшение количества и размеров отчислений в государственные целевые фонды, отделение их от бюджета; рациональное использование средств, привлеченных с помощью государственного кредита, укрепление доверия к государственным ценным бумагам.

Ключевые слова: финансовая архитектура, финансовая система, субъекты хозяйствования, активы предприятий, макроэкономические индикаторы.

Рис.: 8. **Табл.:** 5. **Формул:** 3. **Библ.:** 17.

Житарь Максим Олегович – кандидат экономических наук, доцент, заместитель директора Учебно-научного института финансов, банковского дела Университета государственной фискальной службы Украины (ул. Университетская, 31, корп. В, Ирпень, 08201, Украина)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

UDC 338.763
JEL: D04; A11

Zhytar M. O. Modernization of the Financial Architecture of Economic Entities in Ukraine under the Influence of Global Financial Transformations

The article analyzes the financial architecture of economic entities in Ukraine. It is proved that the established financial architecture of Ukrainian economy can be viewed as a basis for the development and implementation of a more efficient financial system, which will become a reliable basis for the economy and will ensure the life of the population at the proper level. The functions of our State's financial system reaffirm the importance of implementing an effective financial

architecture that will be able to manage and ensure the normal functioning of all bodies and institutions, as well as provide for the necessary financial processes and operations. That is, the financial architecture of Ukraine is at the stage of formation and improvement. Upon the results of research it is identified that the most important issues of its development are: strengthening the finances of economic entities in order to increase motivation for efficient work, investment activities; establishing a financial mechanism for budgetary institutions, finding new sources of financial resources in the face of budget deficits; reform of the budget system, practical implementation of all provisions of the current budget legislation; cost-effective spending of budget funds, increased control over their targeted use; tax reform to ease tax pressures; reducing the number and size of contributions to public trust funds, separating them from the State budget; rational use of funds raised through public credit, strengthening confidence in government securities.

Keywords: financial architecture, financial system, economic entities, the enterprises' assets, macro-economic indicators.

Fig.: 8. **Tabl.:** 5. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 17.

Zhytar Maksym O. – PhD (Economics), Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of Finance, Banking of the University of the State Fiscal Service of Ukraine (Bldg B, 31 Universytetska Str., Irpin, 08201, Ukraine)

E-mail: zhytarmaksym@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3614-0788>

Необхідність модернізації фінансової архітектури під впливом глобальних фінансових перетворень потребує, перш за все, проведення ґрунтовного аналізу не тільки оцінки стану публічних фінансів, а й аналіз фінансової архітектури суб'єктів господарювання. У сучасних умовах це є надважливим завданням для науки та практики, виконання якого стане можливим при адаптації фінансової системи до структури економіки та її управління.

Сутність фінансової архітектури, її роль, особливості та напрямки досліджували багато зарубіжних учених, серед яких можна виділити: М. Барклі, Р. Брейлі, С. Бріггема, Р. Голдмена, Ф. Клевеленда, Р. Левайна, Н. Менкью, М. Тейлора, Р. Патерсона, Дж. Ван Хорна, А. Шляйфера й ін. Серед вітчизняних науковців, які досліджували цю проблематику та проводили аналіз фінансової архітектури економіки, можна зазначити праці: Н. Бичкової, І. Бланка, З. Ватаманюк, А. Гриценко, В. Євдокимова, І. Зятковського, О. Лактіонової, І. Лук'яненко, В. Мельника, С. Онишко, Б. Самородова, О. Терещенка, В. Федосова, А. Федулової, С. Юрія та ін.

Метою статті є дослідження модернізації фінансової архітектури суб'єктів господарювання в Україні під впливом глобальних структурних перетворень.

Фінансову архітектуру на рівні юридичних осіб представляють підприємства, установи, організації та їх об'єднання (асоціації, корпорації, консорціуми, концерни й інші об'єднання юридичних осіб), біржі, кредитні спілки, споживчі товариства, об'єднання громадян (громадські організації, політичні партії, профспілки) тощо. Їх кількість у міру поглиблення ринкових перетворень і демократизації суспільного життя постійно зростає. Це знаходить своє відображення у статистичних показниках, які все більш деталізовано відображають структурні зміни, що відбуваються в економіці та фінансовій сфері.

У результаті оцінки змін у складі активів підприємств у розрізі різноманітних видів діяльності (табл. 1) доцільно зазначити зростання частки підприємств у сфері сільського, лісового та рибного господарства (+3,67 в.п. у 2018 р. порівняно з 2014 р.), також транспорту, складського господарства, поштової

і кур'єрської діяльності (+3,51 в.п.). Цей темп зміни можна пояснити активізацією зовнішньоекономічної діяльності у певних галузях. Значно вагомим стало зменшення частки активів, небанківських фінансових установ (-2,87 в.п.), підприємств у галузі операцій з нерухомістю (-1,88 в.п.), будівельних підприємств (-1,41 в.п.) і промислових підприємств (-1,23 в.п.).

Більш глибока оцінка розвитку фінансового потенціалу підприємств у сучасних умовах має займати дослідження динаміки зміни активів суб'єктів господарювання та їх збільшення залежно від галузі та регіону.

У рамках наукового стажування в Паризькому економічному університеті (Vysokaskola ekonomika v Praze) було отримано дозвіл до бази даних Amadeus, що дало можливість зібрати інформацію про розміри активів 5705 підприємств України протягом 2014–2017 років.

Сформована база містить показники фінансової звітності підприємств, які отримували річний прибуток понад 2 млн євро, також більше, ніж 10 працівників у період, що вивчається, і фактично великий, середній і малий бізнес в Україні, не включаючи мікробізнесу (ці критерії розмежування передбачувани Господарським кодексом України), що дає можливість стверджувати про репрезентативність вибірки (табл. 2).

Відібрані компанії контролюють приблизно половину всіх фінансових ресурсів підприємств України, навіть сама вибірка характеризується нерівномірним розподілом активів. Виходячи з цього було оцінено концентрацію активів найбільшими підприємствами за такою формулою:

$$CR = CR_1 + CR_2 + \dots + CR_k, \quad (1)$$

де CR – концентрація активів найбільших k підприємств;

CR_1 – частка активів першого за обсягом активів підприємств;

CR_2 – частка активів другого за обсягом активів підприємств;

CR_k – частка активів k -го за обсягом активів підприємства.

Структура активів підприємств у розрізі різних видів діяльності

№ з/п	Вид економічної діяльності	Роки					Відхилення 2018 р. до 2014 р., в. п.
		2014	2015	2016	2017	2018	
1	Сільське, лісове та рибне господарство	5,48 %	6,52 %	8,49 %	15,39 %	9,15 %	3,67
2	Промисловість	32,78 %	33,55 %	29,19 %	27,93 %	31,55 %	-1,23
3	Будівництво	5,13 %	4,50 %	3,86 %	3,20 %	3,72 %	-1,41
4	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	20,11 %	19,54 %	17,31 %	17,92 %	20,01 %	-0,10
5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка	6,55 %	6,16 %	13,29 %	12,41 %	10,06 %	3,51
6	тимчасове розміщення й організація харчування	0,65 %	0,46 %	0,37 %	0,34 %	0,40 %	-0,25
7	Інформація та телекомунікації	1,58 %	1,58 %	2,31 %	1,46 %	1,50 %	-0,08
8	Фінансова та страхова діяльність	6,42 %	5,59 %	4,02 %	3,04 %	3,55 %	-2,87
9	Операції з нерухомим майном	7,86 %	7,55 %	6,33 %	5,63 %	5,98 %	-1,88
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	8,12 %	10,27 %	10,92 %	9,05 %	9,79 %	1,67
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4,41 %	3,48 %	3,22 %	3,08 %	3,65 %	-0,76
12	Освіта	0,04 %	0,04 %	0,03 %	0,03 %	0,03 %	-0,01
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,22 %	0,16 %	0,14 %	0,13 %	0,16 %	-0,06
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,58 %	0,53 %	0,43 %	0,34 %	0,38 %	-0,20
15	Надання інших видів послуг	0,08 %	0,09 %	0,08 %	0,07 %	0,08 %	0,00

Примітка: без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Сімферополя та частини зони проведення антитерористичної операції у 2015–2018 рр.

Джерело: розраховано автором на основі [1].

Результати здійснених обчислень (рис. 1) дають підґрунтя стверджувати про цілком помітне зростання концентрації активів у 2015–2017 рр., на відміну від 2014 р., при цьому за результатами 2017 року шоста частина активів підприємств України належить 10 найбільшим компаніям, серед них НАК «Нафтогаз України», ДП «НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «МК «АЗОВСТАЛЬ», ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Також було окремо досліджено рівень концентрації активів компаніями вибірки за основними видами економічної діяльності, з огляду на їх склад у сукупних активах підприємств (табл. 3). Встановлено, що вагомою є централізація фінансових ресурсів у промисловості, що витікає з особливостей організації виробництва. Крім цього, вираженою є тенденція до збільшення концентрації активів у сфері транспорту, складського господарства, поштової і кур'єрської діяльності.

За винятком дослідження структурних змін на прикладі сформованої вибірки, нами оцінено зміну обсягу активів як в абсолютному, так і відносному значенні. Для цього застосовано два статистичні показники:

- 1) середній річний абсолютний приріст активів (Δ) кожного з підприємств вибірки у 2014–2016 рр.:

$$\Delta = \frac{Assets_{2016} - Assets_{2013}}{3}, \quad (2)$$

де $Assets_{2016} - Assets_{2013}$ – розмір активів відповідно підприємства у 2013 та 2016 рр.;

- 2) середній річний темп зростання активів (T_3) кожного підприємства вибірки у 2014–2016 рр.:

$$T_3 = \sqrt{\frac{Assets_{2016}}{Assets_{2013}}}. \quad (3)$$

Характеристика підприємств вибірки у 2013–2016 рр., тис. грн

Показник	Рік			
	2014	2015	2016	2017
Середнє значення активів	451034	541920	790367	919603
Медіанне значення активів	63463	79041	103604	123676
Модальне значення активів	12464	197450	60170	947616
Стандартне відхилення значення активів	3776049	4210362	9582923	10821534
Мінімальне значення активів	513	1045	2025	10
Максимальне значення активів	203276663	199513670	541031862	599792463
Загальна сума активів	2573150572	3091650908	4509042608	5246337309
Кількість компаній, шт.	5705	5705	5705	5705
Частка активів компаній вибірки в активах всіх компаній, %	45,05 %	51,58 %	55,85 %	52,51 %

Примітка: без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано на основі [1; 2].

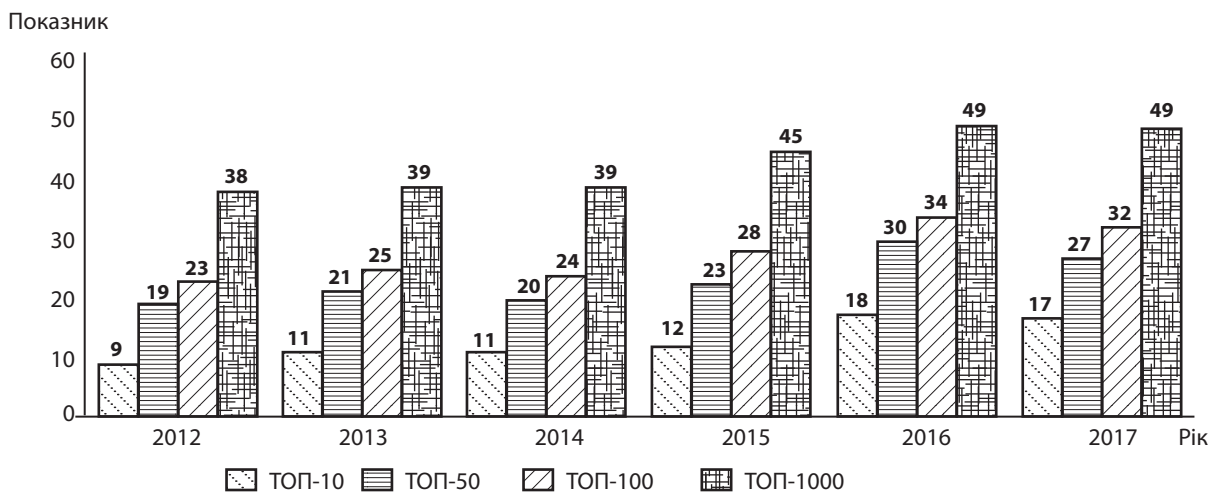

Рис. 1. Концентрація активів підприємств в Україні у 2012–2017 рр., %

Примітка: використано дані компаній без включення результатів діяльності банків, бюджетних установ, також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції в 2014–2017 рр.

Джерело: розраховано автором.

Наведений розподіл компаній за середнім річним абсолютним приростом активів (рис. 2) дає можливість підтвердити, що питома є частка компаній, обсяг активів яких зменшився у 2015–2017 рр. відносно 2014 р., перебувала в будівництві (27,98 %), а менша – в сільському, лісовому та рибному господарстві (2,89 %).

А о того ж абсолютний приріст активів становив майже 0,5 млн грн, найвагоміша складова підприємств, активи яких стали понад 1,0 млн грн, була в промисловості (2,65 %), транспорті, складському господарстві, поштовий та кур'єрській діяльності (2,21 %).

Аналізуючи середній річний темп збільшення активів, доцільно зазначити, що вагома частка під-

приємств, які вдвічі наростили обсяги власних активів, була в сільському, лісовому та рибному господарстві (5,21 %), транспорті, складському господарстві, поштовий та кур'єрській діяльності (3,68 %), та будівництві (3,10 %). Того ж часу більшість підприємств збільшили активи в межах 1–1,5 разу, які не перетнули рівень знецінення національної грошової одиниці в період, який досліджується.

Для оцінки можливості підприємств залучати фінансові ресурси нами здійснено порівняння відсоткових ставок за новими кредитами нефінансовим корпораціям в окремих видах діяльності у 2014–2017 рр. (табл. 4).

Значно помітним є зростання ставок протягом заострення конфлікту 2015–2018 рр. і їх зменшення, що дає можливість вважати результатом пом'якшення

Концентрація активів підприємств за окремими видами економічної діяльності в Україні у 2014–2017 рр.

Вид економічної діяльності	Рік			
	2014	2015	2016	2017
<i>Сільське, лісове та рибне господарство:</i>				
ТОП-10	10,28 %	12,63 %	12,80 %	10,45 %
ТОП-50	21,05 %	24,03 %	23,59 %	16,77 %
ТОП-100	26,78 %	29,99 %	29,73 %	16,77 %
<i>Промисловість:</i>				
ТОП-10	23,51 %	26,73 %	26,28 %	24,075 %
ТОП-50	42,42 %	48,24 %	49,29 %	47,58 %
ТОП-100	51,33 %	57,70 %	58,30 %	56,53 %
<i>Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів:</i>				
ТОП-10	9,45 %	12,82 %	15,96 %	14,18 %
ТОП-50	18,40 %	23,44 %	26,76 %	24,16 %
ТОП-100	22,55 %	28,61 %	31,98 %	29,04 %
<i>Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність:</i>				
ТОП-10	22,38 %	24,11 %	42,86 %	43,35 %
ТОП-50	31,25 %	34,90 %	47,50 %	48,42 %
ТОП-100	34,21 %	38,33 %	49,03 %	49,93 %

Примітка: використано дані компаній без включення результатів діяльності банків, бюджетних установ, також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано автором.

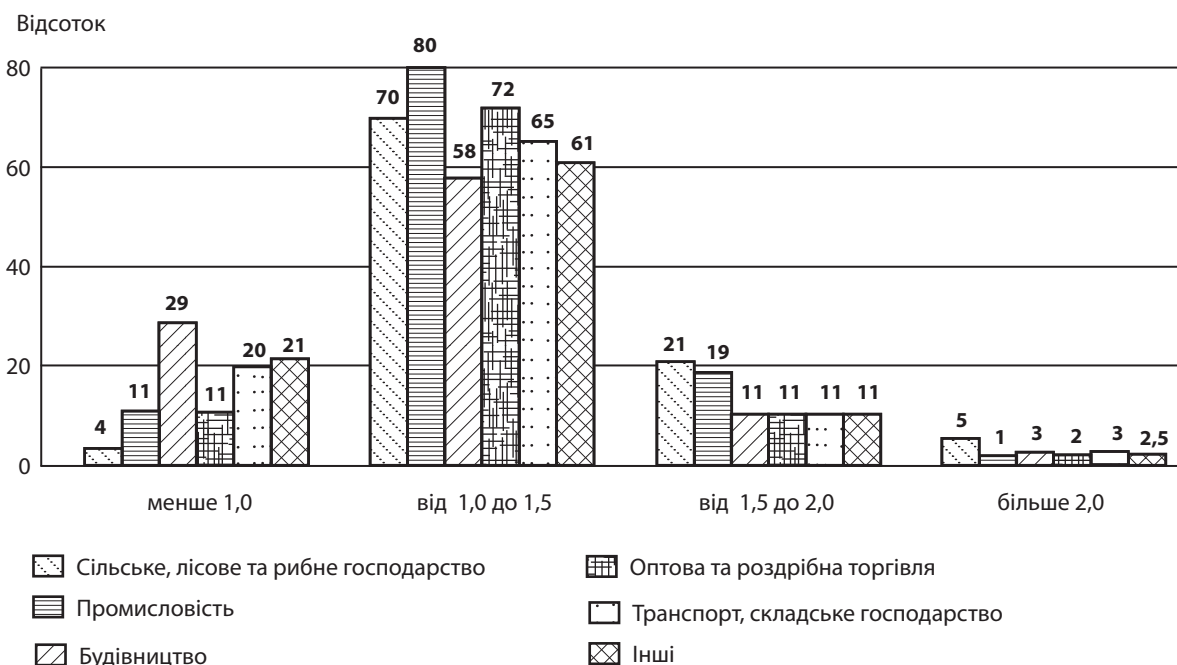

Рис. 2. Розподіл підприємств за середнім річним абсолютним приростом активів у розрізі окремих видів економічної діяльності у 2015–2017 рр. порівняно з 2014 р., % підприємств

Примітка: використано дані компаній без включення результатів діяльності банків, бюджетних установ, також тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано автором.

Процентні ставки за новими кредитами нефінансовим корпораціям у розрізі окремих видів економічної діяльності, %

№ з/п	Вид економічної діяльності	Рік					Зміна 2018 р. до 2014 р., в. п.
		2014	2015	2016	2017	2018	
1	Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	15,2	20,1	20,4	18,4	16,3	+1,1
2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	14,5	11,0	21,3	18,9	10,7	-3,8
3	Переробна промисловість	13,7	14,6	16,7	12,1	12,3	-1,4
4	Будівництво	15,2	14,3	19,9	13,0	20,1	+4,9
5	Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,0	14,2	18,4	15,2	14,9	+0,9
6	Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	15,6	18,9	23,2	12,6	14,2	-1,4
7	В цілому	14,1	14,5	17,7	14,2	14,1	0,0

Примітка: середньозважені ставки в річному обчисленні в грудні відповідного року.

Джерело: побудовано автором на основі [3].

монетарної політики центрального банку і відносин послаблення військово-політичної напруги у дослідженому періоді. Значно високою ціна банківських кредитів була для підприємств у галузі будівництва (збільшились з 15,2 % до 20,1 %) та сільського, лісового та рибного господарства (відсоткові ставки зросли з 15,2 % до 16,3 %). Загалом у середньому відсоткові ставки в 2015–2018 рр. перевищували значення 2014 року.

Стан і рух фінансових ресурсів між суб'єктами фінансової архітектури у найбільш узагальненому вигляді відображають показники ВВП за категоріями доходу та використання. ВВП вважається основним макроекономічним показником результатів економічної діяльності. Дослідження динаміки ВВП засвідчує, що у номінальному розрахунку обсягу української економіки впродовж 2014–2017 рр. виріс у два рази – з 1,5 до 3 трлн грн (рис. 3).

Однак кожний відмічений приріст є наслідком навмисного швидкого підвищення цін, що науково показує порівняння приростів номінального ВВП і дефлятора ВВП у зазначеному періоді (рис. 4).

Навіть зважаючи на зменшення чисельності населення, рух номінального ВВП у розрахунку на одну особу свідчить про динамічніше зростання (рис. 5).

Якщо проводити аналіз динаміки ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС), то Україна з показником 8700 дол. займає тільки 148-ме положення у світі. Завершальну позицію (228-229) закріплюють Центральноафриканська Республіка і Бурунді з показником 700 дол. Перше місце – Ліхтенштейн (139100 дол.), на другому – Катар (124 500 дол.), третє місце належить Монако (115700 дол.). Для порівняння: у Польщі ВВП на одну особу населення за ПКС становить 29500 дол., у Грузії – 10700 дол., у Білорусі – 18900 дол., а в Росії –

27800 дол. США. Це трактується трансформуванням розвинутих країн на національні інноваційні екосистеми, коли злагоджено й об'єднано діють індустріальні й інформаційні технології, інституційна структура, державний менеджмент, монетарне та фінансове регулювання. Однак наразі 25 % світової економіки знаходиться в рамках економічної стагнації, що властиво й Україні [4–7].

Період 2014–2015 рр. характеризується різким зменшенням реального ВВП, що діагностує кризові явища в економіці країни і пряму зовнішню воєнну агресію [8], зокрема, стрімку девальвацію національної валюти, упущення монетарного та банківського регулювання та неефективне державне управління, також прямиї зовнішній військовий конфлікт [9; 10]. Зазначимо, що у 2014 році реальний ВВП порівняно з попереднім роком знизився на 6,6 %, у 2015 році скоротився ще на 9,8 % (рис. 6).

Протягом 2014–2015 рр. Україна займала п'яте місце серед усіх країн світу за ступенем зниження реального ВВП (рис. 7) – за два роки дійсні розміри економіки скоротилися на 15,8 % [10; 11].

У 2016 році на основі впливу внутрішніх факторів зростання реального ВВП поновилося – за рік приріст становив 2,4 %, а за 2017 рік – 2,5 %. Однак загалом за 2014–2017 рр. реальний ВВП зменшився на 11,6 %.

За статистичними даними, швидкість приросту реального ВВП на I–III кварталах 2018 року порівняно з подібними кварталами 2017 року відповідали значенню 3,1 %, 3,8 % і 2,8 %, що значно поступається середньому показнику для країн, які розвиваються (за прогнозуванням МВФ приріст реального ВВП для таких країн у 2018 році складатиме 4,7 %) [11].

Водночас спостерігається розрив між інфляцією та реальним ВВП (рис. 8), яке зумовлюється встановленням економіки на мінімальному рівні еконо-

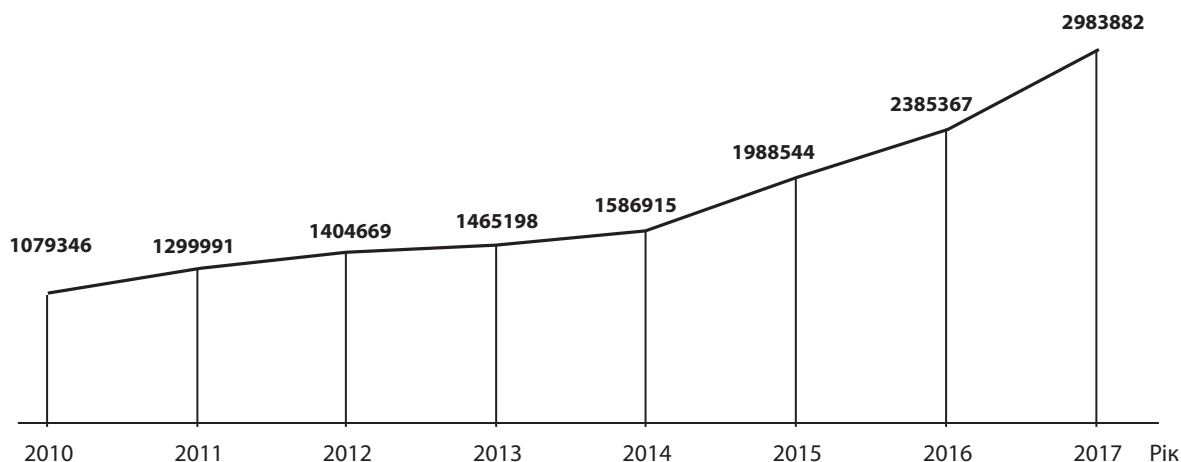

Рис. 3. Динаміка номінального ВВП за 2010–2017 рр., млн грн

Джерело: розраховано автором на основі [1].

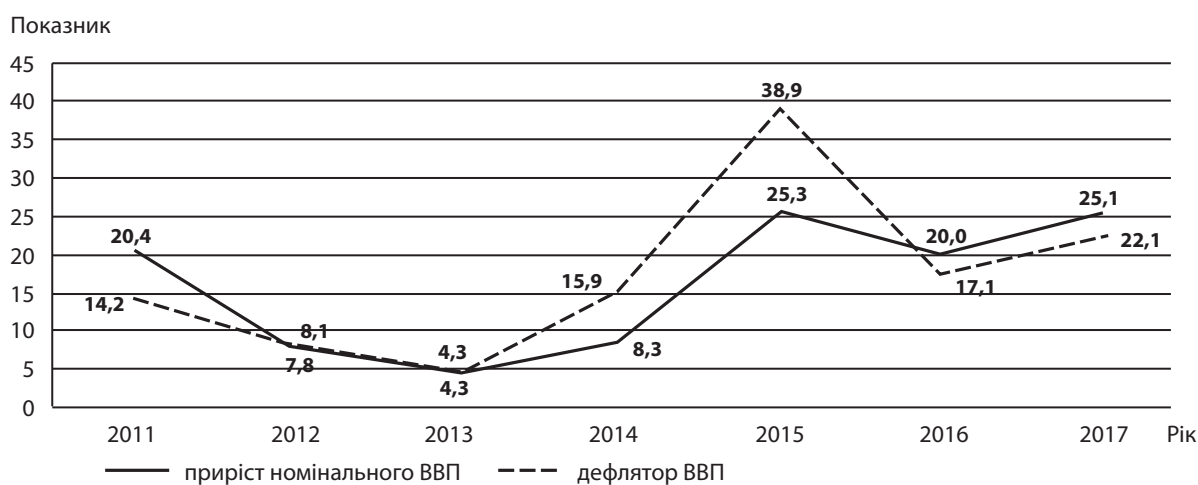

Рис. 4. Темпи приросту номінального ВВП і дефлятор ВВП у 2011–2017 рр., % до попереднього року

Джерело: розраховано автором на основі [1].

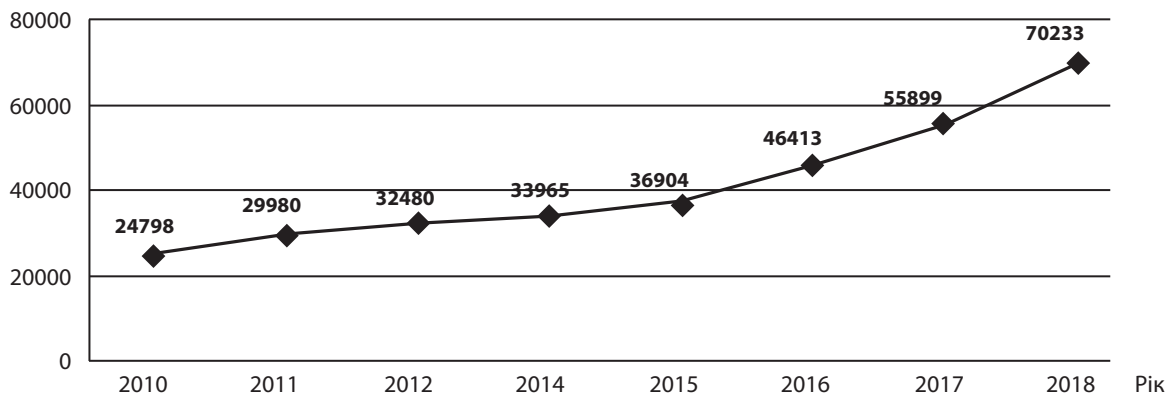

Рис. 5. Динаміка ВВП на 1 особу у 2010–2017 рр., грн

Джерело: [1].

мічного спаду. Внаслідок недостатньої реакції органів макроекономічного і монетарного регулювання на внутрішні та зовнішні дисбаланси різко збільшився ритм інфляції, зокрема, у 2014 році споживчі ціни виросли на 24,9%, у 2015 році – на 43,3%. Темпи інфляції пришвидшились у результаті підвищення тарифів на

житлово-комунальні послуги та вагомої девальвації гривні, що призвело до відтоку коштів з банківських депозитів [12; 13]. Одночасно в атмосфері здавленої ділової активності із дорощанням собівартості (через підвищення тарифів) вітчизняні підприємства потрапили у складну фінансову ситуацію. У період

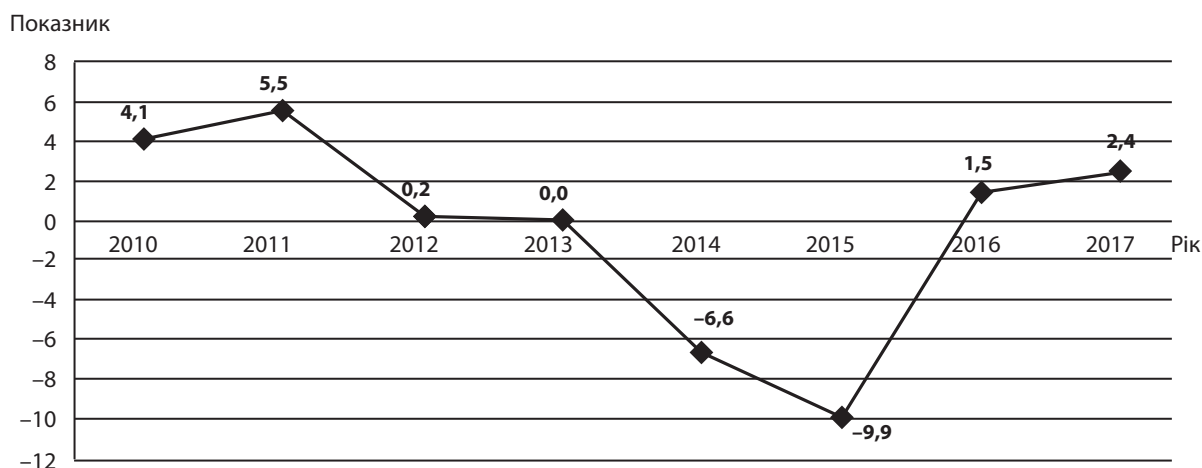

Рис. 6. Динаміка реального ВВП, % до попереднього року

Джерело: [1].

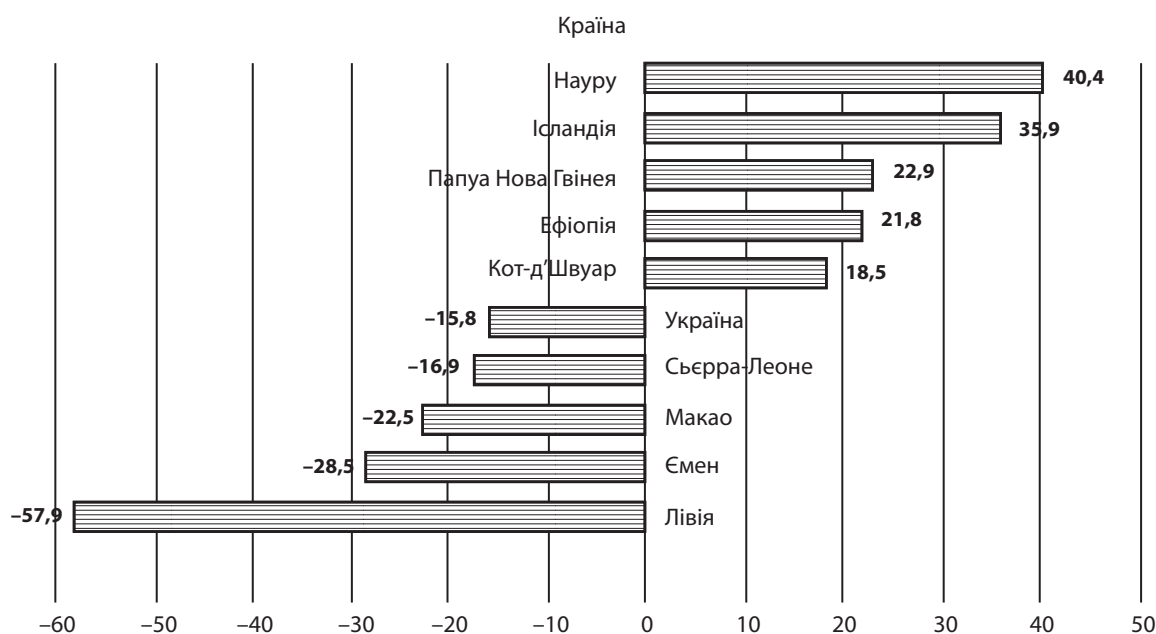

Рис. 7. Зміна реального ВВП деяких країн світу за 2014–2015 рр. (5 найвищих і 5 найнижчих приростів), % до 2013 р.

Джерело: [11].

2014–2017 рр. обсяги валової доданої вартості у видобувній та переробній промисловості й постачанні електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря скоротилися відповідно на 31,9 %, 15,7 % і 24,1 %, у торгівлі – на 22,2 %, фінансовій та страховій діяльності – на 16,8 %.

У 2014–2015 рр. національна економіка відчула впливи утворених раніше дисбалансів – зовнішніх і внутрішніх. Невдала цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, військовий конфлікт на сході України, анексія АР Крим та м. Севастополя, торговельні лімітування з боку Росії негативно позначилися на економіці країни [14–17].

На основі отриманих нами результатів аналіз динаміки реального ВВП чітко демонструє рецесійні процеси в українській економіці, а саме падіння ви-

робництва. Хоча зростання реального ВВП на 2,4 % у 2016 році та на 2,5 % у 2017 році не є достатнім для здолання результатів стрімкого зниження реального ВВП протягом 2014–2015 рр. Також аналіз динаміки ВВП у 2013–2016 рр. підтвердив наявний дисбаланс між показниками рівня номінального ВВП, виявленого в національній валюті (зростання) та в доларовому еквіваленті (падіння). Отже, аномалія зростання гривневого показника номінального ВВП роз'яснюється високою інфляцією та девальвацією національної валюти [1; 2] (табл. 5).

ВИСНОВКИ

Отже, сформована на сьогодні фінансова архітектура економіки України може розглядатись як підґрунтя для розробки та впровадження більш ефек-

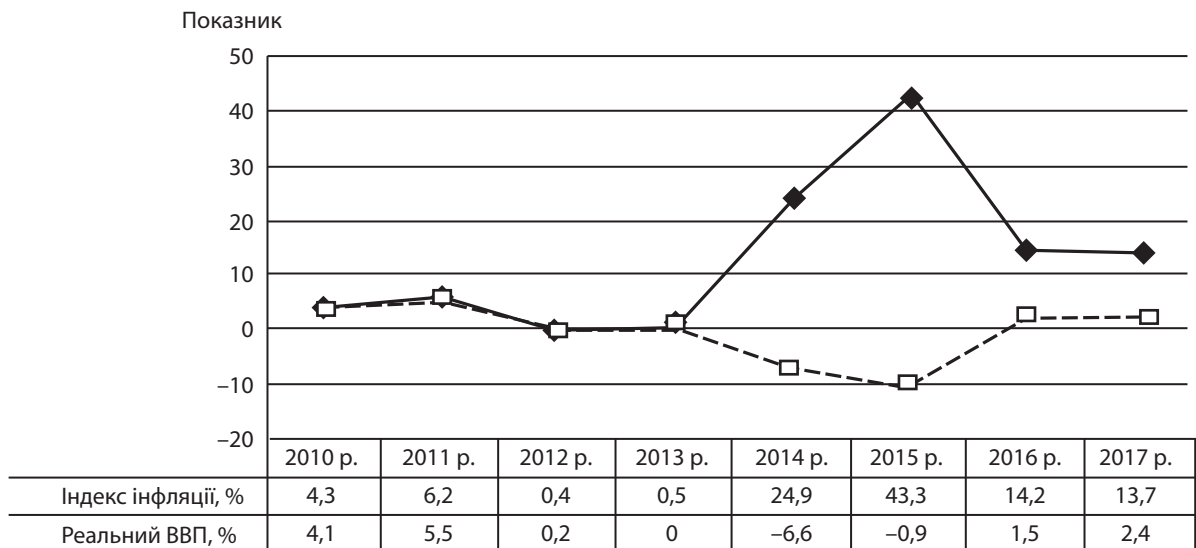

Рис. 8. Динаміка реального ВВП і рівень інфляції за 2010–2017 рр.

Джерело: [1].

Таблиця 5

Макроекономічні індикатори України

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Номінальний ВВП, млрд грн	1,300	1,405	1,465	1,587	1,989	2,385	2,984	3,533	3,450
ВВП на душу населення, дол. США	3,590	3,873	3,969	3,095	2,135	2,199	2,640	3,060	2,736
Рівень безробіття	7,9	7,5	7,2	9,3	9,1	9,3	9,5	8,6	8,5
Реальний ВВП, % зміни	5,5	0,2	0,0	-6,6	-9,8	-2,4	2,5	3,3	4,0
Валові внутрішні інвестиції, % ВВП	17,6	9,0	16,9	14,2	13,5	15,5	15,8	15,5	18,6
Індекс споживчих цін, % зміна ПВЗ	4,6	-0,2	0,5	24,9	43,3	12,4	13,7	9,8	6,0
Сальдо рахунку поточних операцій, % ВВП	-6,3	-8,1	-9,2	-3,9	1,7	-1,5	-2,2	-3,6	-3,3
Експорт G&S, % ВВП	51,3	49,3	45,2	49,1	52,9	49,2	48,0	46,7	48,5
Імпорт G&S, % ВВП	57,5	57,4	53,8	52,5	54,7	55,4	55,8	55,8	52,7
Зовнішній борг, % ВВП	77,4	76,6	79,1	94,7	129,4	120,5	103,0	91,0	107,5
Міжнародні резерви, млрд дол. США	31,8	24,5	20,4	7,5	13,3	15,5	18,8	20,8	29,8
У місяцях імпорту наступного року	3,7	2,9	3,3	1,9	3,2	3,7	3,6	3,5	5,4
Доходи бюджету, % ВВП	30,7	31,7	30,2	28,7	32,8	32,8	34,1	33,5	39,00
Податкові надходження, % ВВП	25,7	25,7	24,2	23,2	25,5	27,3	27,8	27,9	34,8
Витрати бюджету, % ВВП	32,1	35,1	34,5	33,0	34,2	35,0	35,4	35,3	41,4
Поточні видатки, % ВВП	28,8	32,2	32,5	31,7	31,8	32,0	32,1	32,1	37,5
Капітальні витрати, % ВВП	3,2	2,9	2,0	1,3	2,4	3,1	3,3	3,2	3,1
Фіскальний баланс, % ВВП	-1,8	-3,6	-4,3	-4,5	-1,6	-2,3	-1,4	-1,9	-2,4
Консолідований дефіцит, у тому числі Нафтогаз, %	-4,4	-5,5	-6,7	-10,1	-2,1	-2,3	-1,4	-1,9	-2,4
Державний та гарантований борг, % ВВП	36,4	36,7	39,9	69,4	79,1	80,9	71,8	62,0	75,9

Джерело: [1; 2].

тивної фінансової системи, яка буде надійною основою економіки та забезпечить життя населення на належному рівні. А функції фінансової системи нашої держави ще раз підтверджують важливість запровадження ефективної фінансової архітектури, яка зможе керувати та забезпечувати нормальну діяльність усіх органів та інститутів, а також забезпечить здійснення необхідних фінансових процесів та операцій.

Тобто фінансова архітектура України знаходиться на етапі становлення і вдосконалення. Найважливішими проблемами її розвитку є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; налагодження фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, практична реалізація всіх положень чинного бюджетного законодавства; економне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених за допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Amadeus. Database financial information for public & private companies in Europe. URL: <https://amadeus.bvdinfo.com>
3. Процентні ставки за кредитами та депозитами. Цінні папери резидентів. Індекс ПФТС // Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xls
4. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
5. Венцовський Д. Ю. Зовнішньоекономічна безпека України: стан та напрями забезпечення. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 3. С. 56–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_3_10
6. Україна серед найбідніших країн за обсягом ВВП на душу населення. URL: <http://pravda.press/news/economic/ukraina-sered-naybidnishikh-krain-za-obsyagom-vvp-na-dushy-naselennya--26028/>
7. Житар М. О. Сутність фінансової архітектури та її значення в теоретичній та практичній площинах сучасної фінансової науки. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 8–13.
8. Samorodov V. V., Sosnovska O. O., Zhytar M. O., Ananieva J. V. Methodical approach to the Quantification of Enterprise Financial Security Level. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 32. P. 269–277.
9. Лук'яненко І. Г., Семко Р. Б. Прогнозування наслідків економічної політики за допомогою моделі загаль-

ної рівноваги. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 303–319.

10. Бойко Я. М., Гапак Н. М. ВВП України: рівень та тенденції динаміки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 25 (1). С. 69–72.
11. Україна – ВВП на душу населення. URL: <https://knoema.ru>
12. Imore – Reform Monitoring Index. URL: <http://imorevox.org>
13. Steven J. Pilloff, Anthony M. Santomero. The value effects of bank mergers and acquisitions. Financial institutions Centre, Jul., 1997.
14. Євдокимов В., Грицицен Д., Грищенко О., Барішнікова О. Міжнародні моделі регулювання звітності сталого розвитку: аналіз сучасного стану: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2013. 200 с.
15. Мельник В. М., Житар М. О. Роль, особливості та напрями фінансової архітектури національної економіки. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 175–181.
16. Fedyshyn M. F., Abramova A. S., Zhavoronok A. V., Marych M. G. Management of competitiveness of the banking services. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 1 (28). P. 64–74.
17. Halushchak I., Kuzheliev M., Melnyk V., Myhovych T., Zhytar M. Methodical Aspects of Evaluation of Financial Architecture of Economy. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2020. Vol. 17. Art. #27. P. 260–268.

REFERENCES

- “Amadeus. Database financial information for public & private companies in Europe”. <https://amadeus.bvdinfo.com>
- “Analitichniy ohliad bankivskoi systemy Ukrainy za rezultatamy 2016 roku” [Analytical Review of the Banking System of Ukraine According to the Results of 2016]. http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf
- Boiko, Ya. M., and Hapak, N. M. “VVP Ukrainy: riven ta tendentsii dynamiky” [Ukraine's GDP: Level and Trends of Dynamics]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, no. 25 (1) (2017): 69-72.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Fedyshyn, M. F. et al. “Management of competitiveness of the banking services”. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 1 (28) (2019): 64-74.
- Halushchak, I. “Methodical Aspects of Evaluation of Financial Architecture of Economy”. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 17, no. 27 (2020): 260-268.
- Imore - Reform Monitoring Index. <http://imorevox.org>
- Lukianenko, I. H., and Semko, R. B. “Prohnozuvannia naslidkiv ekonomichnoi polityky za dopomohoiu modeli zahalnoi rivnovahy” [Forecasting the Consequences of Economic Policy Using the Model of General Equilibrium]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2012): 303-319.
- Melnyk, V. M., and Zhytar, M. O. “Rol, osoblyvosti ta napriamky finansovoi arkhitektury natsionalnoi ekonomiky” [The Role, Features and Directions of the Financial Architecture of the National Economy]. *Biznes Inform*, no. 8 (2019): 175-181.

- "Protsentni stavky za kredyamy ta depozytamy. Tsinni papy rezydentiv. Indeks PFTS" [Interest Rates on Loans and Deposits. Residents' Securities. PFTS Index]. Nationalnyi bank Ukrainy. https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xls
- Pilloff, S. J., and Santomero, A. M. *The value effects of bank mergers and acquisitions*. Financial institutions Centre, Jul., 1997.
- Samorodov, B. V. et al. "Methodical approach to the Quantification of Enterprise Financial Security Level". *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 32 (2020): 269-277.
- "Ukraina - VVP na dushu naseleniya" [Ukraine - GDP Per Capita]. <https://knoema.ru>
- "Ukraina sered naibidnishykh krain za obsiahom VVP na dushu naselennia" [Ukraine is Among the Poorest Countries in Terms of GDP Per Capita]. <http://pravda.press/news/economic/ukraina-sered-naybidnishykh-krain-za-obsyagom-vvp-na-dushy-naselennya--26028/>
- Ventskovskiy, D. Yu. "Zovnishnyoekonomichna bezpeka Ukrainy: stan ta napriamy zabezpechennia" [Foreign Economic Security of Ukraine: State and Directions of Provision]. *Stratehichni priorityety*. 2015. http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_3_10
- Yevdokymov, V. et al. *Mizhnarodni modeli rehuliuвання zvitnosti staloho rozvytku: analiz suchasnoho stanu* [International Models of Sustainable Development Reporting Regulation: Analysis of the Current Situation]. Zhytomyr: ZhDTU, 2013.
- Zhytar, M. O. "Sutnist finansovoi arkhitektury ta yii znachennia v teoretychnii ta praktychnii ploshchynakh suchasnoi finansovoi nauky" [The Essence of Financial Architecture and Its Significance in the Theoretical and Practical Plane of Modern Financial Science]. *Biznes Inform*, no. 7 (2019): 8-13.

УДК 336.71:004
JEL: G21

ВІРТУАЛЬНИЙ БАНКІНГ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

© 2020 ЗАСЛАВСЬКА О. І.

УДК 338.763
JEL: D04; A11

Заславська О. І. Віртуальний банкінг: виклики та перспективи

У статті проведено дослідження цифрових інновацій у банківській сфері та розкрито перспективи розвитку віртуальних банків з урахуванням досвіду ринку фінансових послуг зарубіжних країн. З'ясовано, що сучасний банківський сектор пропонує чимало інноваційних концепцій, які поєднують у собі взаємодію віртуального та фізичного світів, із метою побудови власної бізнес-моделі та більш ефективного обслуговування клієнтів. Розкрито ключові аспекти функціонування таких моделей, як: мобільний банкінг, мультифункціональне банківське відділення з повним набором послуг, віртуальне банківське відділення, відділення із самообслуговуванням, фінансовий інтерактивний відеокіоск, персоналізований банкінг і менеджмент «цифрових слідів». Визначено, що майбутнє банківської справи – за установами, розміщеними у кіберпросторі. Такі установи ідентифікують себе як роздрібні банки, що функціонують виключно на цифровій платформі, та створені для того, аби конкурувати із традиційними фінансовими установами. З'ясовано, що протягом останніх десяти років спостерігається поштовх у сфері віртуального банкіngu в європейських країнах. На основі світового досвіду наведено ключові положення запуску роботи цифрового банку, які включають: архітектуру й операційну модель, продукти та послуги, канали збуту, функціонування системи, кібербезпеку та фінанси. Окреслено переваги віртуального банкіngu для засновників і клієнтів таких установ. Зокрема, такі як: зручний спосіб ведення банківських операцій, надійність, оперативність, відсутність потреби у формуванні мережі філій і штату працівників тощо. Викликами та недоліками віртуального банкіngu визначено такі: складнощі у реєстрації нового клієнта та навігації по сайту; довіра до віртуального світу фінансових послуг; відсутність належного рівня фінансової грамотності; наявність факторів ризику, пов'язаних із шпигунськими програмами та вірусами; проблема оцінки бізнесу тощо. У підсумку доведено, що віртуальний банкінг має значний потенціал для розвитку, адже активне використання кіберпростору дедалі більше стає характерним як для клієнтів, так і для власників фінансових установ.

Ключові слова: банк, віртуальний банк, цифровий банк, інтернет-банкінг, мобільний банкінг.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-350-356>

Табл.: 2. **Бібл.:** 11.

Заславська Ольга Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Ужгородський національний університет (пл. Народна, 3, Ужгород, 88000, Україна)

E-mail: o.i.zaslavska@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6418-9514>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-6924-2019>